

V geologickom fonde Hornonitrianskeho múzea v Prievidzi zaujíma významné miesto zbierka fosílnnej flóry. Obsahuje 8700 kusov miocénnych zvyškov rastlín z handlovsko-nováckej panvy. Hnedouhol'ná panva, nachádzajúca sa v regióne hornej Nitry, dostala prívlastok „paleobotanická zásobáreň“, kvôli množstvu odtlačkov fosílnnej flóry zachovanej v podobe listov, ihlíc a plodov v sprievodných horninách uhoľných slojov. Skameneliny zástupcov rôznych rastlinných spoločenstiev (vodného, bahenného, lužného, mezofilného a lesného), majú nesmierny význam pre interpretáciu prírodných podmienok v miocéne mladších treťohôr (pred 13 miliónmi rokov). Zároveň sú jedinečnými dokumentmi existencie až 140 druhov subtropickej až tropickej flóry v čase vzniku handlovsko-nováckej panvy s ložiskami hnedého uhlia.

***Ginkgo adiantoides* (Unger) Heer**

Zaradenie do systému:

Sústava: *Vitae* - živé organizmy

Ríša: *Plantae* Haeckel - rastliny

Oddelenie: *Gymnospermatophyta* - nahosemenné

Trieda: *Ginkgoopsida* - ginká

Rad: *Ginkgoales* Gorozh. - ginkotvaré

Čeľaď: *Ginkgoaceae* Engler - ginkovité

Rod: *Ginkgo* L. - ginko

Druh: *Ginkgo adiantoides* (Unger) Heer[†]

Popis:

Zuhoľnatený list ginka sa nachádza v šedom tufitickom ílovci s rozmermi 160x114x40 mm. Zachovaná dvojľaločná čepeľ, s dĺžkou 48 mm a šírkou 64 mm, je vejárovito tvarovaná s typickou vidlicovitou nervatúrou, t.j. žilkami prebiehajúcimi unikátne od stopky k okrajom listu. Zo samotnej tenkej stopky je zachovaná len malá časť s dĺžkou 2 mm a šírkou 1,5 mm.

Ginkgo adiantoides (Unger) Heer

Foto: Katarína Keratová

Vek: mladšie treťohory, miocén, vrchný bádén

Lokalita: Slovensko, Hornonitrianska kotlina, Nováky - Baňa Mier; druh je známy aj z ďalších lokalít handlovsko-nováckej hnedouhoľnej panvy - Handlová, Cigeľ

Dátum nálezu: 8. 6. 1963
Spôsob nadobudnutia: výskum
Získal a determinoval: Mikuláš Takáč
Popis: Katarína Keratová

Viete, že:

Ginko je najstaršou rastlinou na našej planéte. Anglický prírodovedec Charles Robert Darwin ho označil za živú skamenelinu. Stromovité ginko v súčasnosti predstavuje jediný živý spojovací článok medzi nižšími a vyššími rastlinami, medzi papraďami a ihličnanmi. Svoj vývoj začalo pravdepodobne už v starších prvohorách, v devóne (pred 390 miliónmi rokov). Spoľahlivo doložené fosílie pochádzajú z permu mladších prvohôr (pred 270 miliónmi rokov). Obdobie rozkvetu prežívali *ginkovité* v jurskom útvare druhohôr (210 - 150 miliónov rokov), v ktorom sa našlo najviac ich skamenených zvyškov v rôznych častiach sveta - v Európe, Ázii, Severnej Amerike a dokonca aj v Grónsku. V tret'ohorách (65 - 2 miliónov rokov) zástupcov rodu *Ginkgo* ubúda. K vyhynutým predstaviteľom čeľade ginkovitých okrem druhu *Ginkgo adiantoides* patria - *Ginkgo coriacea*, *Ginkgo tigrensensis*, *Ginkgo apodes*, *Ginkgo digitata*, *Ginkgo dissecta*, *Ginkgo gardneri*, *Ginkgo huttoni*, *Ginkgo sibirica*, *Ginkgo yimaensis*. Jediným žijúcim zástupcom monotypického rastlinného rodu, ktorý bez zmeny prežil dlhé obdobia vývoja Zeme po dobu viac ako 200 miliónov rokov, je súčasný druh *Ginkgo biloba*.

Ginkgo biloba L. - *ginko dvojľaločné*, patrí do skupiny nahosemenných rastlín (*Gymnospermae*), zaraďuje sa medzi ihličnany, ale v skutočnosti je jediným zástupcom skupiny rastlín primitívnejších než pravé ihličnany. Patrí k stromom s opadavými listami so súbežnou žilnatinou, ktoré vôbec nepripomínajú ihličie. Drevina zaraďujúca sa medzi pomaly rastúce rastliny, ktorá narastie za rok cca 30 cm, dosahuje výšku 20 - 40 metrov a obvod kmeňa 20 metrov. Dožíva sa veku až dvetisíc rokov. Ginko má neuveriteľnú adaptačnú schopnosť, vyznačuje sa mimoriadnou odolnosťou voči klimatickým zmenám a prírodným živlom. Krajinou pôvodu ginka je juhovýchodná Čína. Voľne rastúci zástupcovia sa vyskytujú v oblastiach s priemernou ročnou teplotou 16,6°C a s priemernými ročnými zrážkami 1386 mm. Do Európy boli prvé exempláre privezené v roku 1727. V súčasnosti sa ginko vysádza ako okrasná drevina. Pestuje sa aj pre svoje pozitívne účinky na zdravie. Je dokázané, že výťažky z listov a semien stimulujú funkcie mozgu a zlepšujú pamäť, normalizujú krvný tlak, sú vynikajúcim prostriedkom proti migréne, pri problémoch pečene, ľadvín a pod.

Aj na území Trenčianskeho samosprávneho kraja rastie niekoľko vzácných jedincov druhu *Ginkgo biloba* L. Kvôli svojej unikátnosti boli niektoré starobylé exempláre vyhlásené za chránené stromy: Bojnické ginká, Ginko v Mednom (okres Púchov) a Trenčianske ginká.

Chránený strom - Bojnické ginko
Foto: Katarína Keratová

Laločnaté listy *Ginkgo biloba* L.
Foto: Martin Smatana

Fosílna *Ginkgo adiantoides* v porovnaní so súčasným príbuzným druhom *Ginkgo biloba* (ginko dvojlaločné). Foto: L. Grešner